

Spomin na malo Božo.

Črtica. — Spisala Marija.

Dolgo je že tega, dolgo! Postaral sem se od tedaj, lasje so mi skoraj osiveli — a one dōbe svojega življenja se vendar tako živo spominjam, kakor da je ravnokar minula. — —

Čestokrat se ustavim pred to podobo in zamaknjen zrem v teh dvoje modrih očesec, v katerih se zrcali vsa čistost in miloba otročje duše; v ta dražestni obrazek, na katerem poigrava radosten nasmeh; ta usteca, nudeča se sleherniku v nedolžen poljub!

„Boža, moja nenadomestljiva Boža!“ je zapisala pod sliko ljubeča roka z odločnimi črkami. — V duhu pa se mi prikaže živa podoba nežne, ljubke deklice, kakršno sem videl prvič in — leto nato — zadnjič v svojem in njenem življenju — — —

Da, da, dolgo je tega, kar sem se v malem, prijaznem mestu naselil kot zdravnik.

Že teden dni je visela nad hišnimi duri dvonadstropne hiše ploščica z napisom: Med. un. dr. Daniel Beč. A še nihče ni zahteval pomoči novega zdravnika. Tolažil sem se, da si polagoma že pridobim zaupnost ondotnih prebivavcev — ter da je vsak začetek težaven — —

Tako sem lepo poletno jutro zatopljen v neko zdravniško knjigo slonel ob pisalni mizi, željno pričakujoč, da mi mila usoda privede prvega pacienta —: kar nekdo potrka.

Vrata se odpró, in v sobo stopi mlad, čvrst človek, v čigar obrazu sem na prvi hip videl nekaj znanega.

Preteklo je nekoliko trenutkov — in še sva si stala molčé nasproti.

„Bog te živi, Daniel, zopet te vidim!“ je vzkliknil naenkrat veselo prišlec in hitel podajati mi roko. „Lastnim očem nisem verjel, ko sem v časnikih ugledal tvoje ime — ime novega našega zdravnika! — No, sedaj pa sem tu, da se prepričam, je-li oni Daniel Beč res moj nekdanji prijatelj! Hvala Bogu, res je! Vesele ure še preživiva skupaj!“

„Metod, ti si?“ sem se začudil jaz, motreč nenavadno krepko, a elegantno postavo nekaj šibkega prijatelja in sošolca z gimnazije. — „V istini, močno si se izpremenil!“

„Verujem — pa saj si se ti tudi. Samo tvoj pošten obraz je ostal nekako tak, kakršnega se spominjam izza davnih dni“, je dejal hudomušno, da sem se nehoté moral smejati svojemu „poštenemu obrazu“.

„Povej mi, dragi prijatelj, kakšno naključje te je privedlo ravno v naše mesto, in kako si preživel ves čas, odkar sva si slednjič podala roke?“ — Še vedno se je dobrovoljno smejal; sedel je v naslonjač, katerega sem mu ponudil, in pristavil je: „Prav rado veden sem na izpoved o dolгих desetih letih tvojega življenja!“

„Ali si mar tudi ti prištet v število tukajšnjih prebivavcev?“ sem vprašal prijatelja iznenaden ter pomaknil svoj stol poleg njegovega.

„I, seveda!“ je pritrdil, ko si je prižgal smodko. — „Kakor se gotovo še spominjaš, sva srečno prestala maturo, ko mi je nenadoma umrl stric. Umrl je brez oporoke — in jaz sem bil edini sorodnik bogatega moža; tako je postalo lepo premoženje s Selskim gradom — dobro četrť ure hodá odtod — moja last. — Tačas nisem imel ne trohice pojma o gospodarstvu. Dal sem torej veliko posestvo in grad začasno v najem in sem še tisto leto odpotoval v Brno na ekonomično šolo, da si pridobim potrebnih vednosti. V teku dveh let sem se vrnil kot mlad graščak na novi svoj dom, ter prevzel veliko gospodarstvo. Zlahka sem se privadil vsemu, tako da sem se čestokrat čudil sreči, zvesti tovarišici na potih mojega življenja. — Pred šestimi leti sem se seznanil z mlado varovanko pokojnega strica. Kaj naj ti nadrobno opisujem srčne nagibe, katere sva v kratkem gojila drug do drugega? Prijatelj, saj to je stara pesem:

v različnih, a vedno novih variantah se ponavlja v mladih srcih! Bodi ti dovolj, če ti odkrito povem, da sem danes najsrečnejši mož in oče na svetu!“ ...

Obmolknil je. — Zamislil se je menda v svojo srečo; oči so mu žarele, tiha radost mu je legla na obraz.

„Ti pa si še vedno samec?“ je vprašal poredno, se malo namuznil in spustil gost oblak dima v zrak. —

„Sem in menda ostanem! Doživel sem nekoč žalostno izkušnjo — in tedaj sem se zaprisegel, da posvetim svoje življenje edino le trpečemu človeštvu v korist, in to do zadnje svoje moči, da lajšam gorje svojim bratom! — Ne poprašuj me po preteklosti, katero sta grenila le trud in skrb in zopet skrb in trud! Čemu naj ti slikam skromno-barvno življenje svoje? Veruj mi le, prijatelj, da se od srca veselim mile tvoje sreče!“ —

„Oho! Zase si menda črnogledec! No, tacega te včasih vendar nisem poznal! — Čakaj, za leto dni bodeš govoril morda drugače o svojem in o življenju sploh; to bodi moja skrb!“ —

Jel se je odpravljati. Pristavil pa je še: „Želim, da se prav kmalu prikažeš v Selskem gradu, katerega si lahko notiraš med vsakdanje svoje obiske — a privatne! Bog varuj zdravniškim potom!“

Odšel je veselo žvižgaje po stopnicah. Stopil sem na balkon ter zrl za odhajajočim prijateljem.

„Da bi ti pač vedno tako žarno svetila življenja sreča!“ — —

Že na večer istega dne so me klicali k bogatemu veletržcu, da mu uravnam zlomljeno nogo. Nekaj dni nato sem imel že izdatno število pacientov — —

Preteklo je štirinajst dni, odkar me je prijatelj Metod iznenadil s svojim obiskom, ko sem vročega popoldne zamišljeno korakal ob široki reki navzgor proti Selu. Hodil sem pičle pol ure, preden sem vstopil v velik park, na poť, široko nasuto z belim peskom. Ob obeh straneh so se košatile v redni vrsti starodavne lipe ter mogočno nad menoj razprostirale košate veje. Nekako v

sredi divnega vrta je bil napeljan mal vodometa. Akacije ob njem so osipale svoje belo cvetje v njegovo čisto vodo. Rahlo šumenje dreves, mamljivi vonj raznovrstnih cvetic, skrivnostni mir in tihota, — vse to je blagodejno vplivalo name, tako da sem ves zadovoljen stopal skozi lipovi drevored, proti gradu.

Tu se mi nehoté ustavi noga; oko mi dopadljivo obstane na mičnem prizoru, ki sem ga uzrl iz parka.

Na vrhnji stopnjici okusno zgrajenega paviljona, pod veliko, platneno, rdeče obšito streho je stalo zamišljeno dekletce komaj štirih vigredi. Rumeni lasje so se ji usipali v gostih kodrih na ramena in silili v drobni obrazek, da je nevoljno otresala z glavico ter si tupatam pogladila nadležneže raz čelo. Veliko, modro oko ji je počivalo na razbiti punčki v njenem naročaju; pomilovaje je pritiskala k sebi žrtev nemile usode.

Pod stopnjicami je stal velik pes - bernardinec, nepremično zroč navzgor k otožni svoji gospodinji — kakor bi izražal najglobokejše sožalje zbok velike nesreče, ki je zadela njeno punčko.

Ne vem, kako dolgo bi bil zrl to ljubko dekličino podobo. Vtisnil sem si jo tako živo v spomin, da jo menda ne pozabim do konca svojih dni — —

„Ha-ha, ali tudi ti žaluješ nad bridko izgubo, katera je zadela Božo in Harasa? Bog te sprimi na mojem domu!“ Tak glas sem nakrat začul. Bil je Metod, ki je hitel iz paviljona meni naproti. „Saj sem te sleherni dan pričakoval — a zaman! Menil sem, da si vnovič pozabil name!“ je očital ...

Opravičeval sem se in zagotavljal, da se v prihodnje gotovo poboljšam. — Vtem je že priskakljala mala deklica, ter mi podala roko, kakor da sva si že stara znanca.

„To je moja Boža!“ je dejal Metod malo ponosno in dvignil je hčerko visoko v zrak, da je radostno vzkliknila:

„Še, še, atek — prosim, še!“

No, atek ni uslišal njene prošnje, marveč je oddal lahko breme varihinji, s katero je v Harasovem spremstvu izginila v parku.

Potem mi je jel prijatelj razkazovati svoje veliko posestvo, ki se je za gradom širilo daleč naokrog. No, najbolj povšeč mi je bil grad sam. Fino, a vendar tako domače opravljen, je pričal, da vlada v njem pridna, razumna ženska roka.

„Moja Zora“ — tako mi je predstavil Metod vitko ženo zanimivega obraza, temnih las, modrih oči. Lahno se je priklonila, ko

Naglo mi je potekel tisti dan v prijetni družbi Metodovi in njegove gospe Zore, v kateri sem spoznal ne le vrlo gospodinjo, temuč tudi duhovito, vseskoz olikano ženo.

Mala Boža je bila že davno voščila „lahko noč“ mamici, ateju in slednjič „gospodu doktorju“, kateri si ni mogel kaj, da je nebi bil poljubil na nežno čelo —: ko me je spremil Metod skozi temni park do izhoda.

Ob Bosporu.

sem imenoval svoje ime, in se malo, a tako prijazno nasmehnila, da isti hip nisem kar nič več dvomil o prijateljevi besedi, da je najsrečnejši soprog na svetu.

„Metod mi je čestokrat pravil o vas, gospod doktor“, je dejala ljubeznivo; „a da mi je čast osebno spoznati prijatelja mojega soproga, to me srčno veseli!“ Podala mi je belo roko, katero sem poljubil.

„Dom in Svet“ 1902, št. 3.

„Kako si srečen!“ sem mu šepnil pri slovesu. — „Ko bi ti ne bil tako iz srca vdan, gotovo bi te zavidal! Prijatelj, ti si zares našel srečo!“

„Pa si še ti ustanovi tako srečo!“ je odvrnil smeje se.

Zmajal sem z glavo, krepko stisnil njegovo desnico, ter hitel v mirno noč, proti tihemu svojemu domu. — — —

Reči moram, da sem na Selskem gradu preživel najlepši čas svojega samotnega življenja; in če trdim, da sem bil le-tu priča popolni družinski sreči, kakršne si do tedaj niti namišljal nisem — govorim samo resnico.

Po trudapolnih dnevih svoje prakse sem se marsikateri večer ohladil, razvedril in odpočil na Selu. Posebna prijatelja sva si postala z malo Božo.

„Gospod doktor!“ je vzkliknila veselo in radostno tlesnila z ročicama vsakokrat, kadar je zagledala, da sem se prikazal iz gostozarastlega parka. Podala mi je vselej vljudno roko ter jela v svojem nedolžno-otroškem načinu nadrobno razpravljati vse novosti od zadnjega mojega obiska. Da je na primer njena varihinja Marjeta ušila novi punčki krilce; da je atek včeraj z lova prinesel veliko žival, katero je hlapec Andrej imenoval zajca — ali kako že; da je Haras že cel dan z doma; da se ji prav toži po njem; in tako dalje, vse v eni sapi. Včasih me je razvedrila tudi s kako pesmico. Čudil sem se zvonkemu glasu in točnosti, s katero je pela. Skratka: bil je to otrok, ki si je moral na prvi hip pridobiti sleherno srce. Kaj še-le srce očetovo in materino! Ah, kako sta jo ljubila, to srečo svojo!...

Prišla je zima. Ž njo so postali moji poseti na Selu redkejši, in ko je zapadel sneg — tisto leto tako visok kot že davno ne —, so prenehali popolnoma. Prav pogrešal sem v dolgih zimskih večerih veselih ur, katere sem preživel v gradu, ter želel skoraj pomladi ali vsaj ugodnejše poti do Sela. —

Slednjič se mi je želja izpolnila! Po dolgem času sem zopet prišel v grad. Veselje male Bože je bilo brezmejno. Privlekla je na dan vse nove igrače, in veselil sem se ž njo, kakor bi bil sam zopet otrok. —

„Gospod doktor“, se je domislila naenkrat, „mamica me je naučila novo pesmico“ —

„Katero je sama zložila in — pomisli, prijatelj — celo sama komponirala“, je dostavil Metod s poudarkom.

„Naj jo zapojem!“ je prosila Boža, pogledala me nekako skrivnostno in nagnila sramežljivo kodrasto glavico.

„Daj, le zapojčkaj, slavček mali! To mora biti lepa pesmica!“

Pa se je oglasila mala Boža in zapela tako milo, tako nežno, kakor še nikoli prej. Bila je preprosta pesmica o „mladi Slovenki“, a v njenih otroških ustecah tako presrčno-lepa. Zamaknjen sem zrl v to dete, ko je pelo:

Deklica sem majhna, mlada,
komaj vem še, da živim,
imam ata, mamó rada:
kruhek svoj od njih dobim!

Bogek mene je ustvaril,
deklica da pridna bom,
srček mal mi je podaril,
da ljubila bom svoj dom!

„Saj še nisem končala, atek“, je hitela, ko ji je Metod s poljubom zaprl glas. In nadaljevala je z vso vnemo:

Drobne moje so ročice,
um moj ves otročji še,
vse otročje moje lice,
jezik pa — slovenski je!

Če mi Bogek dá živeti,
če za petje grlo bo,
le slovenske hočem peti,
kot jih mamica pojó!...

V očeh gospe Zore so blestele svetle solze sreče, in Metod je radostno dvignil svojo ljubljenco v naročaj.

„Glej, prijatelj, to je moja sreča“ — je dejal ginjen. In poljuboval je nežno glavico hčerkinjo.

Meni pa je postajalo tako tesno — tako čudno tesno pri srcu, ko je obmolknil naš ljubki „slavček“.

Prihodnjega dne zarana sem se imel odpeljati v dobre tri ure oddaljeno vas; poslovil sem se torej nekaj prej kot navadno. Še nikoli se ni Božica tako presrčno poslovila z menoj kot tisti večer. —

Že proti noči družega dne se ustavi pred mojim stanovanjem voz. Nisem imel prilike preišljevati, kaj utegne to pomeniti, kajti isti trenutek je stal pred menoj prijatelj Metod.

„Božena je obolela“ — je izpregovoril zamolklo; „menim, da storiš najbolje, ako se takoj odpelješ z menoj!“

„Kaj, Boža? Za Boga, kaj pa ji je?“ sem vprašal prestrašeno.

„Zjutraj je vstala — bleda, trudna in je tožila, da jo boli glava. Nerada, a vendar se je vrnila v posteljo, kjer je postajala vedno bolj nemirna. Dvakrat sem že poslal pó-te, a te ni bilo dobiti.“

„Da, bil sem z doma —“

„Po četrty uri popoldne“, je nadaljeval, ne da bi mi pustil izgovoriti, „jo je jela tresti mrzlica, in od tedaj revše ne more več redno sopsti.“

Ogrnil sem suknjo, in kakor bi trenil, sva sedela na vozu. Urno je šlo proti Selu.

Kako sem se zavzel, ko sem zagledal Božo vso izpremenjeno! S strahom je obracala oči vame, ko sem jo prijel za razbeljeno ročico. Takoj sem spoznal, da tiči bolezen v grlu. Po natančnejšem preiskovanju sem zapazil s strahom znamenja hude davice. Brzo sem se odpeljal v mesto po zdravila, saj nisem imel niti enega trenutka odveč...

Proti jutru se je pomirila. Malo potolažen sem se vrnil domov, da opravi najnujnejša opravila.

Ob enajsti uri popoldne sem stal zopet v spalnici deklčini, poleg njene postelje. Ni me spoznala. Treslo se je vitko telesce, in milo je ječala... V neizrekljivi bolesi je vila ljubeča mati roke. Metodu so stale na čelu debele znojne kaplje. Napel sem še enkrat vse svoje moči, da rešim ljubljeno življenje. In res se je plegla mrzlica, da mi je Metod hvaležno stiskal roke.

A z večerom se je prikazala mrzlica zopet, mnogo hujša od prve. „Daniel“, je dejal Metod z neznanim glasom, „Daniel, dozdeva se mi, da moja sreča razpada!“...

„Rešite nama Božo, najino dete, rešite jo, gospod doktor!“, je ihtela nesrečna mati. „Ne, ne, saj ne sme umreti — o usmiljeni Bog!“ — —

Kako rad bi bil tedaj odstopil polovico vsega, kar mi je bilo drago, za oboževano bitje, kateremu je potekalo mlado življenje!

„Boža, sladka moja Boža!“ je klicala nesrečna gospa, ko je dekllica uprla zadnjič kalno oko v ljubljeno mamico. A čula tedaj ni več! — Nepoznan izraz ji je izpremenil upadli obrazek, krčevito se je potegnilo vitko telesce — zlata sreča roditeljev, mala Boža, je ležala mrtva na beli blazinici — —

Na nebu se je utrnila mala, skoraj nevidna zvezdica, ravno ko je njena dušica poletela iz zidovja Selskega gradu v brezmejno prostost jasnega neba.

Gospa Zora se je zgrudila brezzavestna poleg mrtvega otroka — Metod je jokal, da mi je pokalo srce...

Na jutro se je pomikal od grada skozi park mrtvaški voz —: peljali so Boženo iz rodne hiše na pokopališče v mrtvašnico —

Nesrečna mati ni preživela baš za dolgo smrti nad vse ljubljenega otroka. Že na jesen so jo položili k večnemu počitku poleg njene Bože. — V teku enega leta se je postaral Metod tako zelo, da ni bilo spoznati v njem nekdanjega selskega graščaka. Spomini na izgubljeno srečo mu niso pripuščali nadalje bivati v prostorih, ki so pričali o jasnih dneh njegovega življenja. — Prodal je posestvo, ter odrinil v tujino...

Pri slovesu da, da — tedaj mi je podaril to sliko, v spomin na njegovo Božo. Stisnil mi je roko in se obrnil v stran, da bi prikril solze na boleznem obrazu.

„Daniel“, je dejal z negotovim glasom, „sreče ti več ne želim — saj stalne, prave sreče ni na svetu!... Kar se tako imenuje, to je le varljiva veša, ki se prikaže samotnemu potniku v tihi noči. A ko revežu žarna prikazen oslepi oko, ko željno iztegne roki proti njej, tedaj izgine, da se izgubi v noči človeškega trpljenja!“ —